

Werkgelegenheidswonder?

Neoklassieke economen houden van markten waar prijzen op- en neerwaarts flexibel zijn. Er zijn dan ook geregeld klachten over het niet goed functioneren van de Nederlandse arbeidsmarkt. Het leger van laag gekwalificeerde werklozen zou aan de slag kunnen, ware het niet dat er een 'bodem' in de markt zit. De Nederlandse lonen zijn neerwaarts star. De markt kan niet ruimen.

In de VS is deze bodem er nauwelijks meer. De uitkeringen stellen na de kaalslag in de periode-Reagan niet meer zoveel voor; men kent geen algemeen verbindendverklaring van cao's; in tal van branches is er zelfs geen branche-cao en geen vakbond meer. Immers, de vakbondsleiders in de VS zijn al veel verder gevorderd dan hun Nederlandse collega's met het streven zichzelf overbodig te maken. Tal van Amerikaanse werknemers onderhandelen individueel over hun loon met de werkgever. Het 'hiring and firing' van personeel gaat soepel en de lonen reageren zeer flexibel op relatieve schaarsteverhoudingen. Kortom, de Amerikaanse arbeidsmarkt benadert veel beter dan de Nederlandse het neoklassieke ideaal.

En de resultaten zijn er naar. Er zijn in de afgelopen jaren miljoenen laagbetaalde banen bijgekomen. Men spreekt terecht van een werkgelegenheidswonder. Echter, wat velen niet (willen) zien is de keerzijde van het Amerikaanse werkgelegenheidswonder: een schrijnende produktiviteitscrisis. Wat vanuit een statisch neoklassiek perspectief aardig (want allocatief efficiënt) is, hoeft dat nog lang niet te zijn in een dynamisch perspectief. Amerikaanse industriële economen hebben in de afgelopen jaren boekenplanken vol geschreven over de 'productivity growth slowdown'. Terwijl Europa en Japan nog altijd een behoorlijke groei van de arbeidsproductiviteit realiseren, zitten de Amerikaanse groeivoeten dicht bij nul. Als gevolg van de zeer flexibele arbeidsmarkt hebben Amerikaanse ondernemers relatief minder prikkels om te moderniseren. Verouderde bedrijven in de problemen investeren niet, maar vragen om loonoffers. Een Amerikaanse ondernemer kan bij wijze van spreken in de jaren negentig nog best concurreren met de technologie van de jaren zeventig – omdat men op de arbeidsmarkt mensen vindt die willen werken tegen de lonen van de jaren zestig.

Wat betreft haar internationale concurrentiepositie is de Amerikaanse industrie na de jarenlange produktiviteitscrisis zwaar gehavend. De manier waarop bij voorbeeld de Japanse en Europese autoproducenten in de jaren zeventig en tachtig de Amerikanen op hun eigen thuismarkt versloegen, is legendarisch. De de-industrialisatie van de VS kon alleen nog worden gestopt door een drastische devaluatie van de dollar. De produktiviteitscrisis leidt ook onherroepelijk tot verpauperingsverschijnselen aan de onderkant van de samenleving. Overigens vallen de gevolgen van het verlies aan internationale concurrentiekracht nog mee, omdat de VS met hun grote binnenmarkt min-

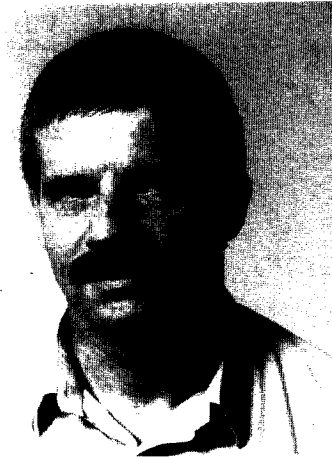
der afhankelijk zijn van export. Ik moet er niet aan denken wat een soortgelijke produktiviteitscrisis in een kleine en open economie als de Nederlandse zou aanrichten.

De VS zitten in een soort armoedeval: omdat de lonen zo laag (en neerwaarts flexibel) zijn, is er weinig druk om de produktiviteit te verhogen. Omdat de produktiviteit niet stijgt, is er geen ruimte voor hogere lonen. Iedere poging om deze vicieuze cirkel te doorbreken door loonsverhogingen kost werkgelegenheid. Krachtige vakbonden die een dergelijke sanering zouden kunnen afdwingen, zijn er niet meer. Hoe moet het nu verder met de Amerikaanse economie? Ik weet het niet.

Laat ons in ieder geval hieruit lering trekken voor Nederland. De vanuit een neoklassiek perspectief zo vervelende imperfecties van de Nederlandse arbeidsmarkt kunnen in een dynamisch perspectief juist uitermate nuttig zijn. Door de neerwaarts starre lonen hebben wij geen produktiviteitscrisis van Amerikaanse dimensies gehad. Echter, door het loonmatigingsbeleid is Nederland wel een stuk de Amerikaanse weg op gegaan. Zo is recent aangetoond dat de loonmatiging weliswaar nauwelijks bijdraagt aan het creëren van nieuwe banen, maar wel de afbraak van bestaande banen vertraagt¹. Dit is aardig voor de arbeidsmarkt, maar vervelend voor wat Schumpeter ooit 'creatieve destructie' noemde: de afbraak van oude en de aanwas van nieuwe bedrijvigheid en banen. Naarmate dit proces sneller gaat, moderniseert een economie sneller en is zij concurrerender op de wereldmarkt. Dit betekent dat men met het loonmatigingsbeleid, dat een negatieve prikkel aan dit proces geeft, juist in een kleine en open economie als Nederland gevaarlijk bezig is.

Ik begrijp dat mijn recente pleidooi voor sanering door loonsverhogingen (voorlopig) niet zal worden gerealiseerd. Een gemiste kans. Maar het is ook begrijpelijk: innovatieve concepten kennen nu eenmaal lange incubatieperiodes. Economen hebben het altijd weer over traagheden en rigiditeiten in de economie. Daarbij vergeet men al gauw de traagheid en rigiditeit in het economisch denken.

Indien loonsverhogingen er (nog) niet af kunnen, laat ons dan ten minste onze marktperfectionen in stand houden: sterke vakbonden, het avv'en van cao's en behoorlijke uitkeringen. Kortom, een stevige 'bodem' in de markt. Zo blijft ons in ieder geval een werkgelegenheidswonder van Amerikaanse allure bespaard.

A.H. Kleinknecht

1. F. den Butter en L. Broersma: Werkgelegenheid en arbeidsmarktdynamiek, *ESB*, 17 november 1993, blz. 1056-1060.